

8 *Skiden Ark. Uval 26/5. 95*

HA

FRITT ORD

8. mai og innenrikspolitik

Jeg er lut lei hele 50-årsjubileet. Det eneste som er kommet ut av det, er at vi må sørge for at det aldri blir mer krig. I liten grad er det noe vi kan bestemme sjøl. Jubileet forøvrig har vært en ensidig hyllest til den illegale motstandskampen. Uten motforestillinger. Dette landet synes styrt av en makt med personlig interesse av at folkeretten ikke gjøres kjent. I allmenhetens interesse kan det iallfall ikke være.

Folkeretten under siste krig ble regulert av Haag-konvensjonene av 1899 og 1907. Ratifisert av Norge og Tyskland. Sedvanerett kompletterer konvensjonene. Både okkupasjonsstyrkene og den fredelige sivilbefolkningen har sine særskilte privilegier, plikter og forbud. Sivilbefolkningen som den svake poart i forholdet er den part som er best tjent med at folkeretten fungerer. Okkupasjonsmakten er den lovlige regjeringens stedfortreder, og har som sådan folkerettslig forpliktelse til å holde forvaltningens funksjoner igang. Denne forpliktelsen er delegerbar. Også en forvaltning utgått fra Riksrådsforhandlingene hadde måttet forholde seg til folkeretten.

Selv om de alltid vil anse okkupasjonsmakten som sin fiende, har sivilbefolkningen lydighets- og lojalitetsplikt overfor okkupasjonsmaktens forordninger for at de ikke skal sette okkupasjonsmaktens forvaltningsfunksjon ut av spill. Unntakstilfellene er angitt i konvensjonene.

Illegal virksomhet er som navnet sier forbrytersk virksomhet i relasjon til folkeretten. De som deltar i illegal virksomhet mister folkerettens beskyttelse. Den lille grad av rettsbeskyttelse de idag har en nyskapning etter siste krig. Okkupasjonsmakten har en selvfølgelig rett til å ivareta sin sikkerhet ved å bekjempe illegal motstand. De kan anvende politimetoder som spioneri, infiltrasjon, razzia og lignende. de har videre anledning til å internere elementer som innebærer sikkerhetsrisiko. Internering regnes ikke som straff, og krever ingen rettergang. Det er en følge av okkupasjonstilstanden. Interne-

ringstedet heter interneringsleir, ikke konsentrasjonsleir.

Det mest dramatiske tillatte er represalier. Før represalier tilgripes, bør først andre tiltak forgjebes ha vært prøvd, såsom inn-dragning av rasjoner av nytelsesmidler, bøter, stegning av restauranter og fornøyleses-etablissemeter og utgangsforbud/unntakstilstand. Represalier følger som det ytterste hjelpemiddel til å tvinge motpartens sivilbefolkning til å følge krigens lover. Represalier skal være harde nok til å virke avskrekkende, men ikke for harde. De virker nesten alltid urettferdige idet de rammer personer som ikke direkte har skyld, men nettopp deri regnes dens betydning som tvangsmiddel. Represalier reguleres av sedvaneretten og domsavsigelser.

I det ovenstående kjenner vi igjen det som ofte kalles tyskerne ugjerninger i Norge. Da konvensjonene kom til kalte man det det største fremskritt i menneskehetens historie i retning av å unngå grusomheter i krig. Liker man det ikke, må en sørge for å ha forsvar sterkt nok til å avverge en okkupasjon.

Okkupanten skal respektere de lover som gjelder i landet medmindre det foreligger absolutte hindringer derfor. Folkeretten er et forhold mellom stater. Anser man at okkupasjonsmakten har begått lovbrudd, må et pålegg om represalier foreligge fra den lovlige regjeringen. Dette tillegger ikke hvilken som helst motstandsbevegelse. Slikt pålegg fra London-regjeringen foreligger ikke i offisiell form.

Represalier får ikke møtes med mot-represalier, men har likevel en tendens til å ende i en volds-spiral. Som ytterste konsekvens vil den lede til folkerettens sammenbrudd og ufattelige lidelser for sivilbefolkningen.

Idag er Haagkonvensjonene avløst av 4. generasjon av 1949 og 1. Tilleggsprotokoll av 1977. Disse gjør veien kortere til folkerettens totale sammenbrudd ved at okkupantenes rettigheter til å foreta represalier innsnevres. I 40 år har man sett Norge forberede seg til total krig mot Sovjet. det

er besynderlig at det ikke har vært en prioritert kvinnesak å få konvensjonene opp på skinnene igjen, men at det overlates til våpenføre menn i Stortinget og styringsverk å legge premissene for fremtidig krigføring. I sin ytterste konsekvens kan den rådende innstilling lede til et kaos og strømmer av blod som i redsler ikke behøver å ligge noe etter en atomkrig. Allmennheten bør få delta i avgjørelsen om krig ikke i størst mulig utstrekning bør begre-
regnes til frontene, der kombattantene er mer jevnbyrdige.

Art. 144 i 4. genevkonvensjon forplikter landene til å spre konvensjonens tekst slik at dens grunnsetninger kan bli kjent foruten av de væpnede styrker også hele befolkningen. Tilleggsprotokollens resolusjon nr. 21 anbefaler landenes undervisningsmyndigheter å innføre kurser om den humanitære folkeretts prinsipper ved høyere almenskoler og tilsvarende videregående skoler. I etterkrigstiden er det vist en meget slapp holdning tilk forpliktelse og anbefalinger.

Sonst skriver Gunnar Hanssen